

מיקום ארון הברית

מהו המקור לטענה הימצאות ארון הברית באתיופיה, מהו רמת אמינות הסיפור?

מבוא

תעלומת מיקום כלי המקדש ובמיוחד ארון הברית מעורר סקרנות בכל העולם. התנ"ך רומז שהמלך יאשיהו הטמין את ארון הברית עמוק מתחת מקום המקדש לקראת סוף ימי בית המקדש הראשון. מה התרחש לארון מאז? יש אומרים שנשאר במקומו טמון עמוק בעמקי הר המוריה. יש אומרים שהרומאים לקחו אותו עימם לאיטליה לרומא, והינו מונח עד היום בגנזי הוותיקן. מדורי דורות הכנסייה האתיופית טוענת שארון הברית נמצא אצלה בכנסייה באקסום. טענתה מתבססת על סיפור אגדה אודות שלמה המלך ומלכת שבא הנמצא בספר יסוד מלכות השושלת האתיופית "תפארת המלכים". הסיפור שאינו מופיע בתנ"ך, מתאר בן הנולד לשלמה המלך ומלכת שבא. בן שחזר לירושלים, ובבגרותו שלחו אביו לאתיופיה בצירוף העתק של ארון הברית ופמליית יועצים יהודים. על פי האגדה שלמה לא ידע שבנו החליף בין ההעתק לארון המקורי שירד עימם לאתיופיה. מהו רמת אמינותו של סיפור זה המאציל את הודו של שלמה המלך וירושלים על שושלת המלוכה האתיופית. האם היא אגדה המופרכת מכל מציאות ודמיון, או שמא ישנם ראיות לביסוס הסיפור?

הדעות:

1. **סיפור אגדה: סיפור עממי לא מבוסס** שמטרתו להעניק סמכות לשושלת מלכים האתיופית. האגדה סותרת חלק מדברי חז"ל אודות הצעה שנולד בת לשלמה ולמלכת שבא.
2. **אין עדות מעדית:** אין שום עדות לאמיתות הסיפור **המהווה אגדה נוצרית מגמתית**. גם בני הקהילה אינם מקבלים את האגדה.

הדיון

עמדה 1: סיפור עממי לא מבוסס

המקור הידוע לכך שהגיעו כלי המקדש או נכון יותר ארון הברית לאתיופיה הוא בספר כברת נגסט "תפארת מלכים", להלן ציטוט האגדה בדילוגים ובעיבודים קלים: 'לילה אחר ביקש שלמה מן המלכה להישאר בארמונו עד אור הבוקר. דרשה המלכה שיישבע שלא יבוא אליה בכוח. שלמה הסכים לכך בתנאי שתישבע המלכה שלא תיקח מאומה מן הרכוש אשר בביתו. ושניהם נשבעו את שבועתם. המלך עלה על מיטתו בצד אחד של החדר והמלכה בצדו השני. אחרי זמן מה התעוררה המלכה מרוב צמא, כי המאכלים שנתן לה שלמה היו מלוחים מאוד. קמה ושתתה מים מן הגביע אשר בחדר. אחז בה שלמה (כי רק העמיד פנים כאילו ישן) והאשים אותה בהפרת שבועתה! אז הסכימה המלכה. כי גם הוא פטור מנדרו. בא אליה שלמה ועשה בה את חפצו. אחר כך נרדם המלך וחלם חלום וחזה שהשכינה סרה מישראל לארץ חבש. כעבור ימים מספר שבה מלכת שבא לארצה ובמועדה ילדת בן וקראה שמו אבנה אל חכים (=בן החכם) ובשם נוסף – מנילק. בהיותו גבר עזב את אמו כדי לבקר אצל אביו. שלמה קבל את פניו בכבוד ובהדר. ישב הבן אצל אביו זמן מה ואז

חפץ לשוב לארץ אמו. הקהיל שלמה את זקני ישראל וציווה אותם לשלח את בניהם הבכורים לארצו של מנילק, כדי לייסד שם מושבה יהודית. עוד ציווה לעבדיו להכין העתק מדויק של ארון הברית כמתנה לבנו העומד לשוב לארצו. בלילה שלפני צאתם התגנבו עבדי מנילק לתוך קודש הקודשים הניחו את ההעתק ונטלו את ארון הברית האמיתי לארץ חבש'.
(פְּבֶר נְגִשֵׁת (=כבוד המלכים) פרקים כט-לב: מתוך מהדורת עברית מוערת בידי פרופ' רן הכהן)

הספר "תפארת המלכים" הוא מגילת העצמאות של ממלכת סלמונים וכנראה של אתיופיה בכלל. מה שידוע לי יש לא מעט מהחוקרים שמטילים ספק גדול בספר כברת נגסט. בדברי חז"ל יש וודאי איזכור על הקשר בין שלמה המלך למלכת שבא (כמובא במקרא) רק שחז"ל מביאים שנולדה להם בת ולא בן ואין שום איזכור בכתבי היהדות שהגיעו כלים מבית המקדש או ארון הברית לאתיופיה (אשמח לדעת אם אתם מכירים) וכן לדעת הקייסים בכול נושא לא שמעתי שיש עמדה נחרצת שיש לאחוז משהו מהספר הנ"ל אדרבה זה יותר כסיפור עממי אתיופי שחדר במובן מסוים גם ליהודי אתיופיה.

עמדה 2: הסיפור הינו אגדה נוצרית מגמתית ומפוקפקת, ואף הקייסים אינם מחזיקים ממנה (יוסי זיו)

לסיפור מאפיינים נוצרים מובהקים. העברת השכינה מירושלים לאתיופיה רומזת לרעיון הנוצרי הבסיסי של החלפת בחירת עם ישראל ב"ישראל האמיתי".
הקייסים ששוחחתי איתם הכירו היטב את הסיפור אך התייחסו אליו בספקנות, כאגדה דמיונית ולא כאירוע היסטורי - 'אנחנו לא מקבלים את הסיפור הזה'.
סיפור זה גם מנוגד למסורת הקושרת את ביתא ישראל עם שבט דן.
אין שום תיעוד על הימצאות ארון הברית באתיופיה.
נראה שאין כאן אלא אגדה שנועדה לתת לכנסייה האתיופית מעמד מכובד וזיקה לציון.

המסורת, ששלמה המלך נשא לאישה את מלכת שבא וממנה נולד מנילק בנו שברבות הימים העביר את ארון הברית מירושלים לאקסום, נפוצה מאוד באתיופיה, בעיקר בכנסייה הנוצרית. הקייסים אמרו לי שזה סיפור אגדה יפה אך הם לא מקבלים זאת כאמת היסטורית. איש לא ראה את ארון הברית בכנסיית מרים שבאקסום, וכראה שהוא לא נמצא שם, באותו חדר נעול שאיש אינו מורשה להיכנס אליו.

